

Rapport fra FNs generalforsamling 21.-25. oktober 2024

v/Katarina Sirris Karantonis, Mellomkirkelig råd for Den norske kirke.

Rapporten nedenfor er opprinnelig skrevet til Utenriksdepartementet, men deles også med Mellomkirkelig råd.

1. Erfaringer og lærdommer

Jeg fulgte 3. komité i en uke, fra 21. til 25. oktober. Det var nyttig å begynne uken med koordineringsmøte og morgenmøte med den norske FN delegasjonen der jeg ble tatt godt imot. På koordineringsmøtet fikk jeg oversikt over programmet for uken, nyttig praktisk informasjon og muligheten til å stille spørsmål. Det foregikk forhandlinger av resolusjoner samtidig som generalforsamlingen, og mitt inntrykk var at de ansatte på delegasjonen som følger opp tredjekomite hadde det veldig travelt. Observatørene ble derfor bedt om å bidra til å nå målet om at den norske stolen i møtesalen til menneskerettighetskomiteen alltid skulle være fylt.

På mandagsmøtet for delegasjonen fikk jeg treffe flere utsendte fra ulike norske offentlige instanser og fikk en oversikt over programmet også i de andre komiteene. Det var flere i den norske FN delegasjonen enn jeg hadde forestilt meg på forhånd, og nyttig å få en introduksjon til bredden av det norske engasjementet.

Vi var to observatører de to første dagene. Etter det var jeg alene som observatør. De neste dagene satt jeg hovedsakelig i den norske stolen både på formiddagsøkten og på ettermiddagsøkten. Derfra fulgte jeg presentasjoner av rapporter fra komiteer og spesialrapportører og ulike lands respons til følgende temaer:

- *Forvunnede personer*: Bekymring for økende antall forvunnede personer. Ukraina snakket om at 42 000 ukrainere har forsvunnet etter angrepet fra Russland. Irak snakket om forsvinninger i regi av DAESH/ISIS. Kina anklaget USA for forholdene på Guantánamo og for barn som forsvinner. Japan ønsker at Nord- Korea returnerer bortførte personer fra Japan. Nord- Korea påstod at Japan hadde kidnappet 5,5 millioner kvinner og anklaget også USA for rasisme. Afghanistan (representant fra forrige regjering) kritiserte Taliban for behandlingen av kvinner og jenter og kritiserte også Iran for dårlig behandling av afghanske migranter i grenseområdene.
- *Migranternes rettigheter og barn på flukt*: Barns rettigheter må respekteres. Klimaendringene skaper flere migranter. Pakistan var bekymret for situasjonen i Venezuela. Filipinene var bekymret for etterlatte barn når mødre

har reist til annet land for arbeid. Hellas var bekymret for barn på flukt og har utarbeidet tiltak og lovverk for å beskytte disse barna. Russland var bekymret for migranter som krysser Middelhavet og drukner. USA snakket om tiltak for å forhindre migrasjon. Egypt var bekymret for situasjonen i Palestina og Libanon. Kina ba USA ratifisere barnekonvensjonen. Cuba kritiserte USA for embargo/boikott. Iran trakk fram alt landet gjør for afghanske flyktninger. Marokko fortalte om legaliseringen av flere tusen migranter de siste årene.

- *Retten til privatliv på digitale plattformer:* Oppdatering av resolusjon 45/95 for å beskytte retten til privatliv. Kina anklaget USA for cyberangrep mot Kina og andre land.
- *Bruk av kunstig intelligens i utdanning:* En tredjedel av verdens befolkning har ikke digital tilgang, noe som skaper større forskjeller. Språk er i stor grad engelsk, og private utviklere/selskaper har stor makt og påvirker innholdet i utdannelser. Det er behov for statlige reguleringer og tilgjengeliggjøring for flere. Flere land var bekymret for det økende digitale gapet i verden. Mange trakk også fram krenkelse av skolegang for barn på Gaza. Russland snakket om hvordan russiske barn på Baltikum er forhindre i å bruke russisk språk i skolen. EU fremhevet at statene må ta kontroll, ikke private selskaper. Frankrike snakket om viktigheten av å gjøre tilpasninger for personer med lærevansker.
- *Retten til å utve sport som en kulturell rettighet:* Alle må få tilgang til å drive sport. Det finnes i dag begrensninger for blant annet kvinner, LHBTIQ personer og personer med nedsatt funksjonsevne. Fifa har ikke svart FN på hvorfor de inkluderer klubber fra bosetninger på Vestbredden. I Afghanistan får ingen kvinner drive idrett. Under OL fikk ikke Russland delta, men Israel fikk lov, altså doble standarder. Frankrike ekskluderer kvinner med hijab. Iranske kvinner får ikke drive med sykling. Personer med uklart kjønnsidentitet diskrimineres.
- *Forholdet mellom retten til fred og retten til trosfrihet:* Religion kan være både fredsskapende og konfliktskapende. Personer hindres i å utøve sin religion. Mangfold må anses som en ressurs. Ukraina anklaget Russland for å bruke kirken til å legitimere en «hellig krig». Det foregår drap på ukrainske prester og kirker ødelegges. Flere land er bekymret for islamofobi og antisemittisme og hatprat og hatkrim. Ingen grupper skal diskrimineres. Dialog mellom ulike religiøse grupper er viktig. Ikke-statlige initiativ bør støttes.
- *Retten til god mental og fysisk helse:* Oppfordring om å fokusere mer på å redusere skade fra rusbruk enn på kriminalisering. Uenighet blant landene om dekriminalisering er veien å gå. Noen land ønsker nulltoleranse for rusbruk. Bekymring for helsetjenester på Gaza, i Kongo og i Sudan. Bekymring også for dårlig kosthold med mye ultraprosessert mat, salt og sukker. Sunn skolemat ansett som viktig helsetiltak.

- *Retten til høyest mulig levestandard:* Det foregår en mental helsepandemi. 970 millioner, 11% av verdens befolkning er registret med psykiske utfordringer. Personer som lever i fattigdom har større risiko for dårlig helse. Fattige lands gjeldsbyrde fører til fattigdom og til dårligere helse. Rett til levelige lønninger viktigere enn å holde produksjonskostnadene nede fordi det fører til lave lønninger. Mer inkluderende helsetjenester og skolesystemer viktig for en vei ut av fattigdom. Flere land snakket om situasjonen i Gaza og hvordan verdenssamfunnet svikter.
- *Internasjonal solidaritet:* Kunstig intelligens skaper nye utfordringer når det gjelder diskriminering (kjønn, alder, etnisitet) og vold mot kvinner og barn. Teknologiske selskaper har mye makt. Forskjellene øker. Det er behov for økt digital kompetanse og statlig regulering. Det haster, de neste fem årene vil være avgjørende
- *Seksuelle overgrep som tortur:* Stadig flere land ratifiserer torturkonvensjonen, men det mangler rapporter fra flere land. Seksuell vold er ofte en form for tortur, og utbredt i væpnede konflikter. Stigma knyttet til å fortelle om seksuelle overgrep fører til underrapportering. Narrativet må endres til å påføre overgriper skam, ikke offeret. Alle stater kan og må bli bedre. Ukraina snakket om tortur av ukrainske fanger i Russland. Myanmar snakket om tortur av sivile der. Russland garanterte at ingen tortureres og anklaget USA for tortur av fanger på Guantánamo. Syria fortalte at de har dødsstraff for tortur. Hviterussland mener at Vesten har en kampanje som handler om å sverte landet og at andre må holde seg unna interne forhold. Spesialrapportøren sa at landenes fornektelse er den største hindringen for endring.

Det var lærerikt å se hvilke temaer FN prioriterer og å få en oppdatering på viktige menneskerettighetsfelt. De ulike landenes respons til rapportene som ble lagt fram var også interessant. Mange land var i forsvarsposisjon og anklaget spesialrapportørene for grunnløse beskyldninger og bruk av falske kilder. Dette ble senere tilbakevist av spesialrapportørene, som fremstod som svært kunnskapsrike og objektive.

Jeg fikk også overvære to dager med generaldebatt der alle landene fritt kunne snakke om menneskerettslige temaer som var viktige for dem. Det var lærerikt å observere hva landene vektla i sine presentasjoner. Flere land som vi vet begår grove menneskerettighetsbrudd presenterte seg som feilfrie. Det gjorde særlig inntrykk å høre representanten fra Israel fortelle hvor flinke de er til å respektere menneskerettighetene. Det var også interessant å observere svarene landene gav hverandre i debatten.

Flere land i Midtøsten fordømte Israels krigføring i Palestina og Israel, og Russlands krigføring i Ukraina. Situasjonen i Myanmar, Syria, Hviterussland, Iran, Nord-Korea, Sudan og Afghanistan ble også trukket fram som bekymringsfull av flere land. Mange land var også bekymret for mindre likestilling og mer kjønnsbasert vold, og om behov for styrking av økonomiske og politiske rettigheter. Mange land var også opptatt av det økende digitale gapet i verden som fører til marginalisering. Islamofobi, antisemittisme, hatprat og rasisme ble også trukket fram av flere.

Irland var bekymret for angrep på ansatte i FN og menneskerettighetsforkjempere. Sverige snakket om diskriminering av LHBTIQ personer og at 60 land i verden fortsatt har kriminalisert homofile forhold. EU fokuserte på likestilling og trosfrihet. Myanmar (representant fra forrige regjering) snakket om de brutale overgrepene mot befolkningen fra militærregimet. Nord-Korea anklaget USA for dødsstraff og tortur. Kina ønsker at FN ikke skal blande seg inn i interne forhold i land og skrøt av sitt menneskerettslige arbeid. De kritiserte også USA for å sende våpen til Israel. Polen kritiserte Hviterussland, Israel, Afghanistan, Venezuela og Myanmar for menneskerettighetsbrudd. Frankrike var bekymret for situasjonen på Gaza og i Libanon. Sør-Afrika snakket om Israel sitt apartheidregime i lys av egne erfaringer og historie. Israel fortalte om hvor flinke de er til å respektere menneskerettighetene på alle områder. Zimbabwe uttrykte bekymring for politisering av menneskerettighetene og dobbeltmoral. Sør-Korea var bekymret for menneskerettighetssituasjonen i Nord-Korea der tenåringer blir fengslet for å ha sett serier fra utlandet. El Salvador traff fram brudd på migranters rettigheter. Vatikanet fokuserte på retten til liv, snakket mot abort og assistert dødshjelp.

Både i generaldebatten og i kommentarene til rapportene var flere land opptatt av å fordømme menneskerettighetsbrudd fra andre land, og mange var skarpe i sin ordbruk. Det var mye politikk i det som ble sagt og bak hvilke land som ble fordømt for menneskerettighetsbrudd. Flere land kommenterte at andre land hadde doble standarder og at menneskerettighetene var politiserte. Det var interessant å observere både det som ble sagt og det som ikke ble sagt.

2. Positive og negative tilbakemeldinger

Det har vært veldig nyttig og lærerikt å få muligheten til å observere tredjekomite. Selv om det var interessant å få sitte i den norske stolen og representere Norge, så gjorde det at jeg ikke hadde mulighet til å følge andre komiteer og arrangementer som også hadde vært lærerikt. Det hadde vært fint om det var flere observatører til stede hele uken for større fleksibilitet. Jeg forstår at de ansatte ved FN delegasjonen var veldig opptatte, men det hadde vært hyggelig og lærerikt å ha mer kontakt for eksempel i form av en lunch-avtale i løpet av uken.

Den uken jeg observerte hadde ikke Norge noen egne kommentarer til rapportene fra spesialrapportørene, som behandlet sentrale temaer. Begrunnelsen jeg fikk for dette var ressursituasjonen og behovet for prioriteringer. Jeg tenker at med mer ressurser til å følge opp arbeidet i menneskerettighetskomiteen så kunne Norge hatt en enda tydeligere stemme på menneskerettighetsfeltet. Det er ikke nok at vi bare sitter i stolen når vi ikke tar ordet.

Jeg har fått en mye bedre forståelse av hvordan FN jobber, utfordringer og muligheter i FN systemet. Det har også vært nyttig å få informasjon om hvilke saker som står høyest på den menneskerettslige agendaen i FN med tanke på å følge opp disse sakene i mitt arbeid her hjemme. Jeg er veldig takknemlig for muligheten til å delta og håper virkelig at ordningen med observatører vil fortsette!